

Käteis- kontrollista virtsa- valvontaan

Thomas Hunt: Drug Games. The International Olympic Committee and the Politics of Doping, 1960–2008. University of Texas Press 2011. 232 s.

Mike Dennis – Jonathan Grix: Sport under Communism. Behind the East German 'Miracle'. Palgrave Macmillan 2012. 280 s.

Kansainvälinen huippu-urheilu on sotaa vailla laukauksia, päätteli Kari-Pekka Kyrö Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirjassa 2012. Samaa esitti jo George Orwell 1940-luvulla, heti maailmansodan päätyttyä eli ennen kylmän sodan käynnistymistä. Kylmä sota kärjisti erityisesti olympiaurheilun roolia yhteiskuntajärjestelmien välisissä kiistoissa. Hiihtovalmentajan

kritiikki kohdistui kuitenkin lähinnä läntiseen valtajulkisuuteen, jossa Saksan demokraattisen tasavallan (DDR, Itä-Saksa) urheiluhistoria on demonisoitu ja sikäläisten saavutusten takautuvaa mitätöintiäkin on ehdotettu. Samalla Kyrö siivalsi Kansainvälistä olympiakomiteaa (KOK) korruptiosta ja kaksinaismoraalista, joista ei ole päästy eroon uudellakaan vuosisadalla.

Tarkastelemani tutkimukset siivuvat läheisesti ex-päävalmentajan pohdintoja. Thomas Huntin *Drug Games* paneutuu niin sanottuun dopingproblematiikkaan 1960-luvulta alkaen, kun taas Mike Dennisin ja Jonathan Grixin *Sport under Communism* tähtää Itä-Saksan urheilumenestyksen ruumiinavaukseen. Maastahan taitaa useimmille tarkkailijoille tulla refleksiäisesti mieleen ”doping”, ikään kuin ennätykset ja kultamitalit olisivat kuitattavissa vain ja ainoastaan onnistuneella lääkityksellä.

Thomas Huntin teos pohjautuu hänen väitöskirjaansa ja tarjoaa uutta näkemystä KOK:n suhtautumisesta urheilulliseen lääkehooltoon. Olympiajärjestön arkistot ovat olleet tutkijan käytettävissä, joskaan eivät 1980-luvun jälkeiseltä periodilta. Tekijä ei vain missään vaiheessa peruste, miksi juuri KOK:n olisi toimittava pissapoliisina tai miksi urheilijoiden lääkintä ylipäänsä edellyttäisi massiivista kontrollikoneistoa. Hän ottaa KOK:n ”moraalisen johtajuuden” annettuna, mikä selittää toistuvat moitteet ”viivytystä” virtsavalvonnan suhteen. Nämä ovat aidosti moralisoivia jaksoja, joissa ei sinänsä ole mitään vikaa – objektiivisen historiantutkimuksen hassutusta ei tarvitse erikseen kumota. Epäkohta on siinä, että edeltävässä tutkimuksessa (johon myös Hunt viittailee) on kaadettu kaikki ne oletukset, joiden varassa urheilijoiden lääkehoolto tulisi nähdä kurinpitoa kutsuvaksi väärydeksi.

Huntille ”doping” on johdannosta alkaen ”ongelma”. Yllättä-

vää kyllä, amerikkalaistutkija ei koskaan pysähdy miettimään, miten mielivaltaisesti ”doping” on vuosikymmenten saatossa määritelty. Hänen poikkeuksellisen huiman luonnehdintansa mukaan urheilijoiden ulottuville saapui ”dopingin uusia muotoja” 1980-luvulla. Mikään lääketehdas ei kuitenkaan valmista rohtoa nimeltä doping; lääkehuollon paheksunta on sosiaalinen konstruktio, jossa kiintoisinta on se, kuka käyttää määrittelyvaltaa ja kenen intressien mukaista on ammattiuurheilijoiden alistaminen puhtaan urheilun nimissä.

Edellisessä lauseessa kirjoitin ”puhtaan” ilman lainausmerkkejä. Niin tekivät aikalaisetkin lähes koko 1900-luvun ajan, joskin puhtaaksi kutsutun urheilun keskeisin kriteeri oli silloin rahapalkkioista pidättyminen. Mikäli siitä ihan-teesta luovuttaisiin, urheilusta – eritoten olympiaurheilusta – tulisi sielutonta sirkusta. Tuohon tapaan uskottelivat arvovaltaiset tahot, mutta kun amatööriyden kulissee käytiin 1970-luvulla purkamaan, kansanliikettä harrastushenkisen kisailun puolesta ei kehkeytynyt kukaan. Samalla urheilullisen puhtauden korkeimmaksi kriteeriksi kohotettiin tiettyjen lääkeaineiden kavahtaminen.

Tätä kiepsahdusta Thomas Hunt ei lainkaan noteeraa, vaikka se on aikaisemman tutkimuksen tärkeimpiä havaintoja. Esimerkiksi Rob Beamish ja Ian Ritchie toteavat teoksessaan *Fastest, Highest, Strongest* (2006), että KOK:lta haihtui nimenomaan moraalinen oikeutus lääkekontrolliin sillä hetkellä, kun järjestö luopui amatööriurheilun illuusiosta. Jalona ja puhtaana pidetty olympiakamppailu paljastui silkaksi massaviihiteeksi, ja ammattilaisiahan ei ole raskautettu lääkerajoituksilla viihdeteollisuuden muilla sektoreilla. Hunt joka tapauksessa seikkaperäisesti osoittaa KOK:n vastenmielisyyden testaus- ja laboratoriotöihin. Se on täysin ymmärrettävää halutto-

muutta, kun muistetaan moisen hankkeen maksavan miljoonia ja johtavan pahimmillaan imago-tappioihin. Vasta median lietsomien ”dopingskandaalien” myötä KOK:n julkinen suhtautuminen asiaan muuttui; näin tapahtui 1990-luvulla, ja Huntin kerronnassa se on mitä tervetullein käänne.

KOK:n nihkeys valvoa kilpailijoiden lääkehooltoa merkitsi muun muassa sitä, että Itä-Saksan 1960-luvulta alkanutta urheilullista menestystarinaa ei vakavasti otettava virtsakontrolli kahlinnut. Brittitutkijat Mike Dennis ja Jonathan Grix haluavat nyt huomioida apteekin ulkopuolisiakin selittäviä tekijöitä. DDR:n urheilukoneisto oli lukuisista muuttujista koostunut systeemi, joka ykettiin totalitarismin oloissa rakentamaan niin valmiiksi kuin se inhimillisesti katsoen oli mahdollista. Itä-Saksa kunnostautui lahjakkuuksien uutterassa kartoituksessa; resursseja suunnattiin suurta olympianäkyvyyttä tuoviin lajeihin, eikä valmennuskeskusten ei tarvinnut jakaa niukkuutta, toisin kuin kansanliikuntajärjestöjen. (Kirjan hauskipia episodeja on kuntoliikkujien valitus juoksutossujen puutteesta.) Lisäksi tekijät analysoivat järjestelmän sisäisiä jännitteitä ja päätyvät pitämään varsinaisena ”ihmeenä” sitä, että DDR onnistui näistä skismoista huolimatta ohittamaan olympialaisten mitalitaulukossa Neuvostoliiton ja Yhdysvallat.

Tuollainen päätelmä on ehkä kärjistetty, mutta railakas teesi sallittakoon sosiologisesti virittyneelle tarkastelulle. Mitään kärjistystä en sitä vastoin havaitse siinä toteamuksessa, että Itä-Saksan urheilusysteemi oli – ja on edelleen – kelpo esikuva kaikille huippu-urheilumaille. Esimerkiksi Britannian urheilujohto nosti Lontoon kesäolympialaisten lähestyessä ihan-teeeseen Australian, kuten tekijät muistuttavat. Australian urheilun huumaava nousu 1990-luvulta lähtien sattui vain alkamaan DDR-

tyyppisen infrastruktuurin luomisella – ja joidenkin itäsaksalaisten valmentajien palkkaamisella. Sydneyn kesäkisoissa vuonna 2000 australialaisilla oli vastaavat menestymisen paineet kuin itäsaksalaisilla Münchenin eli kapitalistisen Saksan olympialaisissa vuonna 1972.

Käsitteiden suhteen Dennis ja Grix ovat enimmäkseen huolellisia. Huntin tavoin heidän tarkkaavisuutensa herpaantuu silti avaintermiin ”doping” kohdalla. Tutkijat toki korostavat, että mitään hormonivalmisteita ei ollut 1960-luvulla kielletty, mistä huolimatta he väittävät DDR:n huippusalaisen ”dopingohjelman” alkaneen juuri sillä vuosikymmenellä. Viralliseen ilmaisuun suorituskykyä tukevista keinoista (*unterstützende Mittel*) he suhtautuvat eufemismina, vaikka hormonit vertautuivat tuolloin täsmälleen yhtä sallittuihin vitamiineihin. Sekin jää lausumatta ääneen, että vaikutukseltaan pitkäkestoisen hormonikuurin hahmottaminen paheksutuksi ”dopingiksi” oli lukuisille aikalaisille hankalaa. Dopingaineet oli totuttu mieltämään kilpailun aattohetkinä nautittaviksi piristeiksi. Tekijöiden kunniaksi on sitten sanottava, että he painottavat urheilijoiden lääkehuollon olleen monipuolista länsimaissakin; Itä-Saksan mainetta tahraa lähinnä se sattuma, että valtion kaaduttua sivulliset ovat päässeet käsiksi luottamukselliseen arkistomateriaaliin.

Kari-Pekka Kyrön asteikolla mitattuna Mike Dennis ja Jonathan Grix ylittävät riman. Eliittuurheilun kompleksisuus myönnetään, DDR:n urotekoja ei selitetä pilleripurkin sisällöllä. Tohtisin jopa olettaa, että *Sport under Communism* omaksuttaisiin kivijalaksi ainakin akateemisessa historiantutkimuksessa: Itä-Saksan tuhosta on kulu-
nut riittävän kauan, jotta maan urheilullista menneisyyttä voitaisiin lähestyä kiihkottomasti. Thomas Huntin teos puolestaan ottaa KOK:n viimeaikaiset julkilausumat

todesta ja sivuuttaa siten Kyrön ja monien muiden tarkkailijoiden havainnot juhlapuheiden ja olympiaurheilun arjen välillä ammottavasta kuilusta. Millään huippu-urheilujärjestöllä ei nykytilanteessa ole resursseja eikä edes tosiasiallista kiinnostusta laittaa lääkehuollon käytäntöjä kuriin – käytäntöjä, jotka sukupolvia sitten karkasivat kaikkien varotoimien ulottumattomiin. Realiteetit tunnustava tutkija pureutuisikin siihen historialliseen taitekohtaan, jolloin urheilijoiden käteiskontrollista luovuttiin virtsa-
valvonnan hyväksi. Siinä ohessa sopisi ennakoida, mistä suunnasta löytyisi puhtauden uusi kriteeri sen jälkeen, kun antidopingin vararikko on yleisesti todettu.

– ERKKI VETENNIEMI